

РЕЦЕНЗИЯ

от Тотко Стоянов, д-р, професор в Катедра Археология на СУ „Св. Климент Охридски“, член на Научно жури, назначено със заповед на Директора на НАИМ-БАН № I 1736, 26.10.2023 г.

по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по направление 2.2. История и археология (специалност Археология – Културата на Тракия през класическата и елинистическата епохи), обявен в ДВ бр. 74, от 29. 08.2023 г.

1. В обявения конкурс, организиран на основание на решение на НС на НАИМ-БАН (протокол № 67/ 18.10.2023 г.) за нуждите на Секция тракийска археология, единствен кандидат е гл. ас. д-р **Емил Христов Нанков**. Документите му са приети от Комисия, назначена със заповед на Директора на НАИМ-БАН, а основание за неговото участие в конкурсната процедура е депозираната справка, че изпълнява минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2, ал. 3 и ал. 5 от ЗРАСРБ.

Е. Нанков е завършил специалност Археология в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 1999 г. с магистърска теза „Севтополис и проблемите на градското развитие в предримска тракия (V – I в. пр.Хр.).“

През 2001-2002 г. следва в Университета на Минесота, САЩ (Катедра Класически и Близкоизточни изследвания), а през 2002-2009 г. е студент и докторант в Университета Корнел, Ню Йорк (Катедра История на изкуството и Археология), където защитава докторска дисертация на тема: „*Phrouria Lokrika: Аспекти на военно присъствие в елинистическа Опунтийска Локрида.*“

От 2010 до 2012 г. работи като редактор в сп. *Archaeologia Bulgarica*; от 2009 до 2014 г. работи и като координатор програми Археология в Американския Научен Център в София, а в периода 2014-2017 г., като директор на академична програма в Американския Научен Център. От 2019 г. година, след конкурс, е гл. ас. д-р в Секция тракийска археология на НАИМ-БАН.

В конкурса гл. ас. д-р Емил Нанков участва с хабилитационен труд, предоставен за оценка под заглавие: *Markers of military Mobility: Towards an archaeology of the sling in*

Ancient Thrace (5TH c. BC – 4TH c. AD) with a Corpus of the Inscribed Lead Sling Projectiles from Bulgaria (Glandes plumbeae inscriptae in Bulgaria repertae) [Маркери на военна мобилност: към археологията на бойната пращка в Тракия (V в. пр. Хр. – IV в. сл. Хр.) с корпус на оловните снаряди за пращка с надписи от България] (Разкопки и проучвания, том XLIX, под печат). Кандидатът участва в конкурса и с 28 публикации по приложен списък – 8 студии, 14 статии, 3 рецензии и 3 научни издания като редактор.

2. Хабилизационният труд представлява монография, съдържаща предговор, шест глави, Каталог, Съкращения и Библиография, Табла (I-XLII), Карти (7) и Диаграми (15) общо 413 страници. Структурата е подходяща, добре премислена, даваща възможност да постигне предпоставените си идеи. Каталогът е добре организиран и заедно с качествено изпълнените табла с графични и фотоилустрации, картите и диаграмите подпомагат изложението.

Гл. 1. Introduction. Scope, aims and methods. Както показват заглавието и подзаглавието във въвеждащата глава са изложени обхвата, целите и методите на изследването. Посочено е, целта му е да изследва археологията на пращката като оръжие в древна Тракия на базата на археологическите данни за амунициите от камък, глина и олово, които са на практика единствените материални свидетелства за пращката, като се запълни празнината и от фото и графична документация на всички известни и достъпни тежеси от България. Посочен е хронологическият обхват – от класическата до римската епоха. Подчертано е, че поради важността на метрологичните данни за изследването всички тежести от каталога са внимателно претгледени в процеса на документиране. Накратко е представено е и съдържанието на следващите глави.

Гл. 2. *Historiography and previous scholarship*. Във втора глава са разгледани източниците на които са базирани изследванията в България за военното дело на траките, оценено е нивото и състоянието им и тенденциите, които се открояват. Направен е обстоен преглед на развитието на изследванията по отношение на пращката като оръжие (още от праисторията), появата на първите археологически находки на прехода между ранно- и късножелязната епоха, на първите надписани оловни прожектили и тяхната интерпретация. Много детайлно е проследено развитието на изследванията на оловните тежести от началото на 90-те години до последните години, с появата на тежести в селища от различен тип, натрупването на „случайни“ находки и частни колекции,

публикуването на части от тях, откриването на масив от прожектили в резиденцията при Кози грамади и извен нея, първите резултати от археометрични анализи на оловни тежести и пр. характерът на публикациите и дискусиите по някои въпроси.

В един обемист следващ раздел на втора глава е представено развитието на проблематиката в чуждестранната литература, започнало много рано и с оформянето на различни направления; интерпретацията на балистичните изследвания включително на данните от експериментални проекти, резултатите от антропологически анализи за травматичния ефект от пораженията с бойна прашка при оцелели и починали индивиди; данните от изотопни анализи на оловни проби. Развитите на изследванията от фондовете на частните колекции към тези на музейните; Друга важна част в тази глава е дискусиата за възможните типове обекти, от които произхождат снарядите: бойни полета/селища, които са били под обсада, светилища, некрополи, военни лагери. Главата представя цялостна картина на съвременното състояние на възможностите за анализ, които предоставя разглеждания материал представено с привличане на широк кръг от публикации, показващо изключителната осведоменост на Е. Нанков, което е предпоставка за осигуряване на нужната основа за вписването на данните от Тракия в този контекст.

Гл. 3. *The sling as weapon*. В следващата трета глава е направено цялостно представяне на достигнатото ниво в западната наука по отношение на всички характеристики на античната бойна прашка – материали, принципи на направа, различни конструкции, начини на действие (варианти в засилването и в изстрелването), отделните видове тежести за прашка, производството им (с акцент на оловните прожектили), регионални различия и традиции, далекобойност и точност, разрушителният им потенциал. Изследвана е изворовата база, за да се види, доколко траките са познати като стрелци с бойна прашка. Резултатът е, че освен като използващи твърляне на камъни (с ръка?) липсват други конкретни данни. Изложението и тук е направено върху изключително широка база от научни изследвания от различен характер.

Гл. 4. *Sling projectiles from Thrace. Building up a database*. Това е до голяма степен сърцевината на изследването. Тук са анализирани документираните в каталога 522 тежести за прашка от Тракия, на практика от територията на юг от Дунав, 501 от които

са изследвани от аутопсия, 8 от публикации, 13 от архивна документация. Според материала те са разпределени в три групи – каменни, теракотови и оловни (Graph 1).

4.1. *Stone projectiles*. Тук са разгледани 36 каменни прожектили от 14 местонаходища – селища, некрополи и светилища. Най-компактната група от 12 тежести са от богатото погребение при Големаните, Великотърновско, от късния V в. пр. Хр. Всъщност те са речни камъчета, подбрани с приблизително овална или сферична форма, с вариращи размери, без допълнително обработване. Останалите имат ясни следи от някаква или много старателна обработка. Тежестите са разпределени по водещия показател теглото в седем групи: 1. 5бр. 22-49 г; 2. 10 бр. 50-99 г; 3. 6 бр. 100-149 г; 4. 4 бр. 150-199 г; 5. 4 бр. 250-299 г; 6. 4 бр. 300-349 г; 7. 3 бр. 350-500 г. определени са и средни стойности за групите. Авторът предполага по аналогия с изводите от други изследвания, че групи 1-6 (23-349 г) са изстрелвани с прашка, а група 7 (350-490 g) с ръка или *staff sling*.

Имайки предвид представеното в предходните две глави за изследванията на артефакти извън Тракия и разгранитчените тегловни групи при глинените и оловните тежести от Тракия, у мен възникнаха въпроси. Единият е, защо при групи 2-6 теглата са в границите на 50 г? При някои от цитираните измервания са групирани тежести с близко тегло и не се определят групи с кръгли стойности. Ако изключим тежестите от Големаните, които едва ли са подбирани по тегло, остават 24 екземпляра в 7 групи с 2-3 до 5 екземпляра (в най-многобройната 2-ра с 10 екз. 5 са о Големаните). При тези малки статистически множества можем ли да сме сигурни, че групите отговарят на реални закономерности (при толкова широки тегловни граници). Струва ми се, че два примера са показателни за други решения. В група 7 (с 3бр.) две от тежестите са с абсолютно еднакви три размера от 70 мм (т.е. сфера) и тегло 484.92 г., а при група 6 (с 4бр.) едната тежест е с еднакви размери 60 мм и тегло 305.37 г, а друга с размери 61 x 59 x 59 мм и тегло 305.37 г. И в двата случая е отбелязано, че тежестите са много грижливо обработени, т.е. може би е по-обективно да се търсят реални клъстери в теглото в даден обект, район, регион и т.н., а не средни стойности, примерно 111 г за 12 екз. с тегло от 53 – 183 г. Както правилно е посочено в предходните глави стандартните форми и тегла на прожектили са били важни за обучението и точността на прашкарите.

4.2. *Terracotta projectiles*. В групата на глинени тежести са разгледани 45 екземпляра, непубликувани досега. 44 са открити в стратиграфски пластове на шест укрепени селища – римският кастил Трансмариска (17 бр), Дуросторум (11), част от депозит от над 100 екз. в близост с крепостна стена, късноримската крепост при Белчин (4), Рациария (2), Севтополис (2), ранноелинистическия обект Денина плоча при Мирково (1) и Кабиле (8) и Струмьани (1 без данни за произход). Повечето са изработени от пречиснена глина, без примеси, формовани на ръка и изпечени в огнища или пещи. Познати са в три разновидности – с кръгла, биконична и овоидна форма, характерни и за римския свят. Най-обичайна е кръглата форма (28 екз.), следвана от овоидната (14 екз.) и биконичната (3 екз.) И тук, на базата на теглото, тежестите са разграничени в шест групи: 1. (23-49 г), 25 бр., 2. (50-99 г), 8 бр., 3. (100-199 г), 5 бр., 4. (200-299 г), 5. (300-399 г)р 2 бр. и 6 група (400-499 г) с един представител с тегло 482,55 г. Както при каменните прожектили и за теракотовите е предположено, че тези от първите четири групи (23-299 г) са били амуниция за прашки, а най-тежките (300-490 г) са били изстрелвани с *fustibalus* или с ръка. Пет овоидни тежести от Трансмариска, произхождащи от датирани пластове при една от кулите, са датирани във времето на Флавиите-Антонините. Интерес предизвикват три прожектила с кръгло тяло, но с допълнително прилепени шипове, преди изпичането. Липсата на паралели поставя въпроса, дали те са местно хрумване или са израз на недоловена традиция. Макар и малко, тежестите от Севтополис, Мирково и Струмьани са важни като свидетелство, че традицията за производството на такива амуниции е съществувала в елинистическа Тракия преди идването на римляните. Данни от Британия, Германия, Италия и Франция потвърждават това предположение.

4.3. *Lead projectiles*. Групата на оловните тежести се състои от 441 екземпляра, от тях 234 са без, а 207 с надписи (Map 4; Graph 7). От гледна точка на хронологията, най-хомогенната група е от класическата и елинистическата епоха. Най-голям дял принадлежи на 185 случайни находки, за които информацията за произхода им е несигурна, както и детайлите, отнасящи се до контекста; следват 172 екземпляра, открити при археологически разкопки на 17 обекта, и накрая, групата на 84 екземпляра, изцяло лишени от информация за произход (*Graph 8 and 9*). Всички са ляти в двустранни калъпи, довело до голяма еднаквост на ясно преобладаващите бадемовидни прожектили, Тип А (419 бр.) и ниско представителство на тези с форма на маслина, Тип В (22 бр.). 13

от тях, по аналогия с една от актуалните типологии, могат да се датират в републиканския период (II-I в. пр. Хр.). Изненадващо 9 екземпляра от този тип са представени в групата от Ласкарево (по 1 екз. има от с. Богородица, Бл, Филипопол, Долна Врабча, Пн, РИМ В. Търново).

Дължината варира между 2,1 и 5,7 cm, с едноизключение от 7,2 cm. Широчината варира между 1,2 и 2,6 cm, а дебелината между 0,6-2,5 cm. Теглото варира между 14 и 149 г. На тази база Нанков разпределя тежестите в пет групи (Graph 10) – *Гр.1* (14-23,99 г) включва 47 екземпляра със средно тегло от 20,45 г; *Гр. 2* (24-33,99 г) обхваща 214 екземпляра със средно тегло от 29,14 г; *Гр. 3* (34-43,99 г) има 121 екземпляра със средно тегло от 38,41 г; *Гр.4* (44-99,99 г) включва 46 екземпляра със средно тегло 55,64 г; *Гр.5* (100-149 г) има 13 екземпляра със средно тегло 116,69 г.

Нанков объща внимание на важноста на групирането на оловните тежести по тегло, защото това дава възможност за хронологическо и културно разграничаване между отделни тегловни типове, основани на „етнически“ групи (може би по-прецизно е културни? Т. С), защото при гръцките прожектили теглото е базирано на фракции на атическата мина (436 г), състояща се от 100 драхми (по 4.36 г), докато римските са базирани на фракции на либрата (327 г), състояща се от 12 унции по 25.25 г.

Обърнато е внимание и на една, колкото любопитна, толкова и съществена подробност. 53 (ок. 10 %) от прожектилите имат странично пробити след отливането малки отвори с диаметър 2 мм и дълбочина 2-3мм. 26 от тях са от Кози Грамади, 10 без данни за произход и останалите по 1, 2 или 3 броя от м. Сотирия, Драгоево, Аполония, Месамбри, Дъбница и други места (Graph 11). Важен детайл е фактът, че 19 от тях са надписани с имената на важни военни командири от армиите на Филип II, Александър III, Зопирион и Лизимах. Не винаги описвани в литературата, в някои публикации е обърнато внимание, че тези отвори не са случайни. Предположението, че те са направени за да генерират звук при полета на прожектилите е експериментално потвърдено – чува се остър, бръмчащ или свистящ шум в диапазона 60-80 Hz, който е създавал стресиращ ефект върху противника. Очевидно, че при поднесената информация този прием е бил въведен в практиката още от времето на Филип и Александър.

§.4.4. *Glandes plumbeae inscriptae in Bulgaria repertae*. По примера на корпуса на гръцките надписи и идеята на Г. Михайлов за корпус и на „малките“ предмети, т. нар. *instrumenta domestica*, осъществена в започнатия от Л. Домарадска корпус на графитите, Е. Нанков предлага за пръв път в монографията си корпус на надписите върху оловни тежести за прашка. Той разглежда това като първа стъпка в осъществяването на този проект. Ползата от него за археолози и специалисти по стара история е несъмнена. 207 от каталогизираните 447 тежести са надписани с персонално или етническо име, 146 от които са четими. 46 екземпляра са надписани и гравирани с изображения – монограми и образни символи. 20 имат единични букви, едносрични надписи, частично запазени имена и монограми. Състоянието на 41 екземпляра е такова, че четенето е проблематично, а идентификациите несигурни. Най-голям дял имат личните имена на офицерите от висок ранг (18), следвани от този на производителите (4), където имената са в номинатив, а глаголят е пропуснат, 3 са с име на стратег или военен представител, представени в генитив мн. ч., по 1 са с аklamация и принадлежност към военна част.

33 единици от корпуса (и каталога) са представени по азбучен ред. Техническите данни са представени в каталога, допълнени с образи в таблата. В корпуса в синтезиран вид е представена максимална информация, която да характеризира оптимално всеки номер от епиграфска, просопографска, историческа и археологичка гледна точка, като е използвана информация от различни публикации не само за Тракия и Балканите, но и за всички райони на стария свят, където тази проблематика е актуална. В някои случаи текстовете са малки статии с висока познавателна стойност. Скорошното публикуване на монографията, при това на английски, ще въведе бързо тази информация в международния научен обмен, стимулирайки дискусии и изследвания.

В текста за тежестите на *Τύρβακος*, е допусната неточност (с. 139). Посочено е, че тежест № LI133 е открита „в погребение (гроб 18, Сектор А II) свързан със селището от класическата/елинистическата епоха в местността „Костадин чешма“, по време на разкопките ръководени от С. Дамянов и П. Балабанов през 1985 г. Обектът е ямно светилище и функционалната му характеристика беше определена още преди края на терените проучвания през 1985 г.

5. *Converging narratives*.

§. 5.1. *Towards a “molybdenology” of the Macedonian and the Roman expansion in Thrace*

during the Late Classical and Hellenistic periods. След представеното в 4 глава, с основание Нанков изтъква значимостта на натрупаната инфомация за тежестите за прашка и възможността тя да бъде използвана за разширяване на знанията ни за македонската експанзия в Тракия по времето на Филип и Александър, в някаква степен и по отношение на римското завладяване на ЮЗ Тракия през II-I в., събитията по Западнопонтийското крайбрежие свързани с Митридатовите войни през I в. Струва ми се, следва да се допълни и с други важни събития, като сблъсъците на Лизимах със Севт III и Дромихет, действията му по времето на конфликта със западнопонтийските градове; походът на Антиох II във вътрешността на Тракия, за който няма ясни изворови данни и произтичащите дискусии за това, както и походът на Филип V в Южна Тракия.

На базата на данните в 4 глава авторът очертава шест географски зони на територията на България (Мар 6), в които присъствието на прашкарски отряди на Македонската армия (и такива от късната елинистическа епоха) е документирано по изразено – районите на Средна Струма, на Средна Места, връзката му с басейна на горното и средното течение на Марица, долината на Средна Тунджа, проходите на Източна Стара планина и Североизточна България, както и крайбрежната зона на Черно море (с. 152-157). Разбираем е ентузиазмът от систематизираната база данни, но ако сравним карта 6 със започнат пълзел ясно е колко много липсва, особено по отношение на археологическия контекст на местонаходища и микрорайони.

Маршрутите, белязани от находки не винаги са логични, защото сега липсват такива от голяма част от реалните места, през които отделните отряди са прималяли, а стои и въпросът кога? Например, находките от Преселка, Жълъд, Смядово, Арковна и Драгоево *предполагат* “imply the movement of Macedonian armies on a massive scale along the valley of the Panisos River (mod. Kamchiya).“ (с. 155-156). Няма логика Филип да навлезе в басейна на Средна Камчия от района на Приселка (северно от Стана плато) директно на юг ок. 65 км по права линия до Арковна и Жълъд, после след Смядово да се отклони към Драгоево, т.е. след Лудогорието да направи такъв дърбок обход на юг, вместо да премине бързо по равнинните райони по пътя за трибалските земи (с. 156). Ние не разполагаме с данни за военни действия на Филип в този период точно в земите на тъста си Котела. Същото се отнася и за предположението, че *„Before crossing of the Danube in 335 BC, Alexander III operated in the Getic lands, most likely in the region of Razgrad-*

Omurtag, as attested by the sling bullets inscribed with his name (LI2-LII5) and that of his general Kalas(LI65).“ (с. 156) Тук следва да имаме предвид, несигурността на реалното местонамиране на „случайни“ находки от частни колекции (в случая Ватевци) или такива предадени в музеите. Отделен е въпросът с маршрутите на Александровата армия (и отделни отряди) предложени в литературата.

Катастрофалният поход на Зопирион към Олвия и завръщането на армията му, все още в широките граници между 331 и 325 г. е друго важно военно събитие, за чието изясняване тежестите за прашка могат да бъдат от полза, но при липсата на яснота в изворите за много важни детайли, очевидно ще трябва да се въоръжим с търпение и при появата на нови находки да търсим точното им място в общия пъзел.

§.5.2. *Petty cash matters. Excavation lifetime bronzes of Philip II and Alexander III and the logistics of their armies in Thrace.* Добавянето на наблюдения върху характера на разпространението на бронзови номинали на Филип и Александър във вътрешността на Тракия и търсенето на връзка с разпространението на тежестите за прашка е интересна идея. Добавянето на нови, сигурни данни, и оценката на специалистите ще покажат потенциала ѝ.

§.5.3. *Biting the bullet. The impact of sling projectiles on body armor from Classical and Hellenistic Thrace.* Нуждата от вглеждане в различните видове увреждания върху шлемовете и други елементи от металното, защитно въоръжение от Тракия от тежести за прашка и други оръжия, невинаги отбелязани, особено в по-старите публикации, е правомерна насока за по-нататъчни изследвания, от гледна точка на съдбата на техните собственици и по-нататъчното им използване, след поправки, или изваждане от реално обръщение. Към посочената група артефакти са добавени и колективни находки (или депозити) на защитно въоръжение като находката от осем шлема халкидски тип от Юделник, Русенско и депозитът от шест шлема и шест чифта наколенници от с. Олонещи (дн. Олънещ) в Южна Молдавия, при които също са налице увреждания. Находката от Олънещ се коментира в литературата обичайно във връзка с трагичното завръщане на армията на Зопирион от Скития. За находката от Юделник само отделни автори предлагат връзка с военни сблъсъци в района на намирането ѝ, напр. „the Macedonian campaigns of Philip II (339 BC) or of Lysimachus (313 BC) against the Getae“ (с.171 с посочените автори на такова мнение). Понеже Нанков не е показал съмнение към

правомерността му, бих посочил, че и тук следва да бъдем внимателни, когато обединяваме интерпретацията на археологически факти, с данни от изворите. Допуска се, че преди да тръгне на юг към Камчия, Филип е имал сражение с гетите в Русенско (този път без данни от тежести за прашка). И отново следва да припомним, че изворите не ни съобщават за промяна в отношенията между Филип и тъста му Котела. За моя изненада авторът е решил да добави към находката от Юделник и беотийският тип шлем от РИМ Русе, очевидно като белег за македонско присъствие. Шлемът беше публикуван като артефакт без данни за произход. В такъв случай, свързването му с района на Русе е неправомерно, а предположението, че би могъл да бъде находка от реката (с.171, по-долу) по примера на подобни, но доказани случаи, е свръхинтерпретация. Комплексното изследване на шлема, публикувано през 2023 г., постави много въпросителни пред възприемането му като автентичен артефакт.

§.5.3.1. *Battle damage on helmets from Thrace*. Шлемът „тракийски тип“ от Сашова могила е добър пример за явни деформации от удар с оловен прожектил, при това, правилно е посочено, че поради мястото на деформацията върху кробилося, шлемът е използван и след това. Пораженията върху издутата основа на калотата са били по-сериозни, но след един много качествен ремонт шлемът вероятно отново е бил използван известно време до полагането му в гробницата (с. 174). Някои подробности от описанието на важни елементи от инвентара на гробницата в Сашова могила имат нужда от прецизиране. Според автора, не само мечът и щита (умбото) са идентифицирани като „келтски“, но и златната фибула и сребърната торква (с. 173). В публикацията която цитира, обаче, е посочено, че фибулата е истински шедьовър в еkleктичен „гръко-келтски“ стил, а сребърната торква, която има паралел от друго погребение наблизо, е „локално производство“. Твърдението, че бронзовият шлем е с позлата, без данни от химически анализ е оспоримо. Това се отнася и за твърдението, че и шлемовете от Пейчова м, Синева м. и този от гробницата на Севт са имали позлата (с. 176). Ако пробивът в дясната страна на калотата на шлема от Далакова могила е реален факт, възниква въпросът за използването на „парадните“ шлемове и наколенници от Аджигьол, Перету, Детройт, Враца и Златиница в реална военна обстановка.

В заключителната шеста глава Е. Нанков представя в синтезиран вид основните моменти в изложението и очертаните перспективи за изследвания.

В заключение следва представената монография да бъде оценена по достойнство като научно изследване с фундаментален характер по отношение на една група специфични археологически паметници от Тракия и нареждащо родната литература по тази специфична тематика сред постиженията в международен план.

3. Както бе посочено, Емил Нанков участва в конкурса и с 28 научни публикации по приложен списък – 8 студии, 14 статии, 3 рецензии на монографии и 3 научни издания като редактор. Част от тях са публикувани в реферирани и индексирани издания, преобладаваща част са на английски, 7 в съавторство. Всички те са публикувани в авторитетни периодични издания, акти на престижни научни форуми, тематични и юбилейни сборници.

Основните изследователски теми в публикациите на кандидата могат да се групират в няколко групи: - *Въоръжение и военно дело*; - *Урбанизация и селищен живот*; - *Археология на всекидневния живот*; - *Елини, македони и траки*; - *Изобразителен език и иконография*. Всички публикации от този списък носят белезите на задълбочени изследвания с несъмнени приноси. Много от тях са продължение на интересите на Емил от студентските и докторантските години. Като примери бих открил няколко:

Студията *Thracian Warfare* в престижния *Companion to Greek Warfare*, на издателство Wiley-Blackwell, 2021г, е нов и интересен синтезиран поглед върху изворите, на които се гради представата за военното дело в Тракия. Нанков акцентира върху паметниците от археологически контексти, изображенията от тракийските гробници, проходящите археометрични изследвания и други, като алтернатива на традиционните подходи. Обръща се внимание на големите градски центрове, крепости и пр. като източник за изучаването на военното дело и конкретни военни събития, свързани със съдбата им, следвайки иновативните изследвания на Олинт от началото на настоящия век. Новост е насочването към изучаването на места на битки, с помощта на оловните тежести за бойна прашка след първите изследвания от този тип при Кози Грамади и м. Колопенището при с. Сотиря. Друг източник на нова информация са депозитите на оръжия, все идеи които са разгърнати на следващо ниво в обсъжданата тук монография на кандидата.

В статии № 2, 10 и 11 са направени емпирични изследвания и са набелязани основните преимущества, съдържащи се в оловните тежести за бойна прашка като археологически

извор и възможност за проследяване на мобилността на чуждестранни армии в Тракия, както във вътрешността, така и в региона на Западнoчерноморското крайбрежие. Тези резултати са имплементирани в монографичното изследване.

Студията *Urbanization* в *A Companion to Ancient Thrace*, на Wiley-Blackwell, 2015, разглежда идентификацията и развитието на различните селищни форми в Тракия през класическата и елинистическата епохи. Процесите на урбанизация са изследвани чрез обобщаване на филологически, археологически, епиграфски и нумизматични данни, с цел да се открият новите тенденции в изследванията, свързани с тази проблематика. Изследвана е появата на градове във вътрешността на древна Тракия в контекста на Македонската експанзия от времето на Филип II. Предложен е и критичен обзор и анализ на различните модели на селищния живот в Тракия, лансирани в историографията.

Емил Нанков е съставител и редактор на три сборника – *A Companion to Ancient Thrace* и два сборника, посветени на Хераклея Синтика и района на Сандански, резултат от организирани с участието му международни научни форуми. Кандидатът е автор и на три рецензии на научни трудове, публикувани в реномирани периодични издания (*AJA* и *Bryn Mawr Classical Review*).

Публикациите на Емил Нанков се отличават със задълбоченост, ясен, професионален израз и стил. Белег за научните приноси в публикациите му в престижни издания са многобройните цитирания в научната литература, приложени в документацията.

Бих добавил, протоколно, че текстовете му се отличават с коректност и липса на елементи на плагиатство.

В заключение и като обобщение на изложеното по-горе, потвърждавайки посочените качества на Емил Нанков като формиран задълбочен изследовател в областта на археологията на военното дело в Тракия и Балканите, но и в други важни направления на античната археология, като селищното развитие и градската култура в Тракия през класическата и елинистическата епоха, прецизен теренен археолог, коректен колега, заявявам своята увереност да гласувам положително за присъждането на академичната длъжност „доцент“ на гл. ас. д-р **Емил Христов Нанков**.

26 януари 2024 г.

Тотко Стоянов